

onderzoek slechts op een gereduceerde manier in artikel of boek aan bod komt. Of we hiermee moeten volstaan, is natuurlijk een andere vraag, en het stellen van die vraag pleit voor de poging die Van Staa en Evers ondernemen om meer helderheid te verkrijgen in de complexiteit van kwalitatief onderzoek.

Literatuur

Mason, Oliver J. (2001, October). The application of mindfulness meditation in mental health: can protocol analysis help triangulate a grounded theory approach? [25 paragraphs]. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal], 3(1).

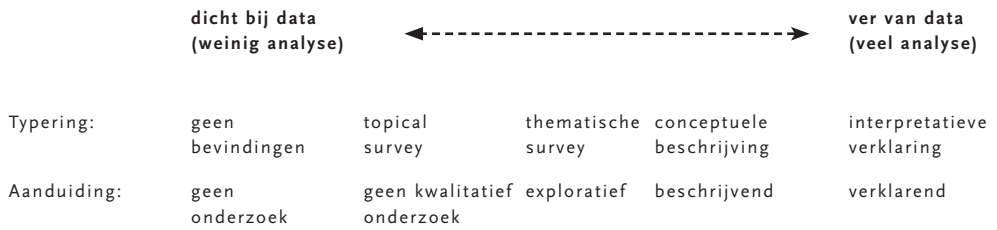
Reactie op een strategie om de kwaliteit van de analyse te verhogen

Hennie Boeije

Het essay van AnneLoes van Staa en Jeanine Evers is bijzonder prikkelend. Ze streven naar een verbetering van de kwaliteit van de kwalitatieve data-analyse. De oplossing die ze voorstellen is analysetriangulatie. Na lezing heb ik twijfels bij de door hen geconstateerde matige kwaliteit van de analyse. Naar mijn idee hebben ze bepaalde verwachtingen van de uitkomsten van kwalitatief onderzoek en vinden ze dat veel onderzoek niet aan die verwachtingen voldoet. Daarnaast maak ik kanttekeningen bij de oorzaken die ze aanwijzen voor een eventuele matige kwaliteit van de data-analyse. En omdat ik zowel aan het probleem als aan de oorzaken twijfel, weet ik ook niet waar analysetriangulatie nu precies een oplossing voor is. Het vorenstaande zal ik hierna uitwerken.

Volgens Van Staa en Evers is het probleem met de kwaliteit van de data-analyse dat 'data-analyse vaak pragmatisch wordt ingestoken en wordt versimpeld tot een oppervlakkige thematische analyse'. Later noemen ze dat 'een sterk afgezwakte vorm van open coderen'. In hun visie komt de thematische analyse er niet best van af; het is een simpele, makkelijke versie van iets wat veel complexer en moeilijker had moeten zijn. Maar is een thematische analyse per definitie wel minder waard?

In het redactioneel van dit nummer van KWALON beschrijven we een classificatie van de bevindingen van kwalitatief onderzoek (Sandelowski & Barroso, 2003). De classificatie is gebaseerd op de mate van bewerking van de gegevens door de onderzoekers oftewel op basis van de analyse (figuur 1). Helemaal links bevinden zich studies waarin de data nauwelijks zijn bewerkt en helemaal rechts bevinden zich studies waar de gegevens het meest zijn geanalyseerd.

Figuur 1: Typologie van kwalitatieve onderzoeksbevindingen (naar Sandelowski & Barroso, 2003)

Een studie die het best geclassificeerd kan worden als een thematische survey, is in mijn ogen niet minder waard dan een studie die getypeerd kan worden als een interpretatieve verklaring. Het gaat erom wat de doelstelling is van de onderzoekers. Als ze willen weten welke onderwerpen er zoal aan bod komen in een focusgroep over prenatale screening en hoe deze onderwerpen worden besproken, dan kan een thematische survey prima op zijn plaats zijn (Detmar et al., 2007). Willen onderzoekers beschrijven hoe de verschillende medewerkers van het UWV met elkaar omgaan en verklaren hoe het UWV functioneert, dan is een interpretatieve verklaring wellicht beter geschikt en die kan dan de vorm aannemen van een etnografie (Berendsen, 2007).

Met andere woorden, een data-analyse kan leiden tot verschillende typen bevindingen. Zolang dat de bevindingen zijn die de onderzoekers nastreven, is de data-analyse adequaat gekozen en hoeft die niet ingewikkelder te zijn dan nodig is. Een thematische analyse is geen slap aftreksel van een verdere vorm van analyse, maar een gelegitimeerde vorm van analyse, mits deze past bij het kennisdoel dat wordt nagestreefd.

Dus wat is het probleem? Zijn er in de ogen van Van Staa en Evers te veel thematische surveys, of misschien wel *topical surveys* (deze vallen volgens Sandelowski en Barroso buiten het terrein van het kwalitatief onderzoek), of signaleren ze in de verschillende categorieën veel studies die onder de maat zijn? Laten we daarvoor eens kijken naar de oorzaken die ze noemen voor het probleem van de slechte kwaliteit van de data-analyse. Van Staa en Evers zeggen dat analyseren moeilijk is en moeilijk is te leren. Het argument dat kwalitatieve data-analyse een black box is, is momenteel niet meer vol te houden. Naast de door de auteurs genoemde boeken, zijn er nog tientallen te noemen en dat is al twintig jaar zo (onder meer Strauss, 1987; Ritchie & Lewis, 2003; Richards, 2005; Hesse-Biber & Leavy, 2006; Silverman, 2009; Boeije, 2010). Wel kan ik me voorstellen dat beginnende onderzoekers zich eerst bekwamen in thematische surveys en later aan complexere analyses beginnen, omdat wel wordt verondersteld dat leren analyseren in fasen verloopt (Boeije & Van Houten, 2009; Cutcliffe & McKenna, 2004). Analytische triangulatie biedt geen oplossing voor het probleem van de moeilijkheid van de analyse. Het zou het probleem alleen verergeren: het gebruik van meerdere analysemethoden bemoeilijkt de dataverwerking lijkt me.

Een tweede oorzaak die zij noemen voor de slechte kwaliteit van kwalitatieve data-analyse is dat kwalitatieve analyse ‘tijdverslindend’ en arbeidsintensief is. Ik vind dit behoren tot de fabels van kwalitatief onderzoek (vergelijk Dinklo, 2006). Het is waar dat een aantal activiteiten die deel uitmaken van kwalitatieve analyse, tijdrovend zijn, zoals anonimiseren, transcriberen en redigeren van teksten, lezen, labelen, ordenen en synthetiseren. Ze behoren tot de ambachtelijke activiteiten van het kwalitatieve onderzoek. Als je er geen zin in hebt, begin er dan niet aan. Daarnaast vraag ik me af of kwalitatieve data-analyse zoveel meer arbeidsintensief is dan andere analyses.

Als ik dan wederom analysetriangulatie interpreteer als de toepassing van meer verschillende activiteiten, zie ik niet in hoe het een oplossing zou zijn voor de in hun ogen toch al tijdrovende analyse. Als ik het interpreteer als vanuit verschillende invalshoeken naar de onderzoeksgegevens kijken, is het een stimulans om nog eens goed na te denken over de gegevens vanuit verschillende perspectieven. Met deze laatste interpretatie snap ik de bijdrage aan de kwaliteit van de analyse zoals de auteurs die willen realiseren met analysetriangulatie. Goed nadenken over de onderzoeksgegevens komt immers altijd de kwaliteit van de analyse ten goede.

Tot slot nog iets over analytische triangulatie in het algemeen. Ik ben er niet zo van overtuigd dat de bestaande methoden en technieken zo eendimensionaal zijn en zo te kort schieten. In hun essay plaatsen Van Staa en Evers mijn aanpak van de analyse in de traditie van de gefundeerde theorie. Dat klopt voor zover ik daar methoden en technieken aan heb ontleend. Ik ben van mening dat binnen vrijwel alle stromingen en benaderingen binnen het kwalitatief onderzoek wordt gecodeerd. Om daar handen en voeten aan te geven, de black box te openen, heb ik een model ontwikkeld (de analyseslang) waarin verschillende codeervormen een plaats krijgen. Zoals we weten, hoeft coderen niet te leiden tot een interpretatieve verklaring, zoals een gefundeerde theorie. Onderzoekers die coderen om te komen tot een thematische survey doen dat net zo gelegitimeerd. Dat is de geplande en gestructureerde activiteit waarover Van Staa en Evers spreken.

Er zijn eigenlijk geen auteurs die alleen coderen propageren als techniek. Naast het coderen maken we gebruik van diverse hulpmiddelen voor het denken, die ik heuristieken of integratieve procedures noem in navolging van Strauss (1987). In mijn boek heb ik er tien geïnventariseerd, zoals het gebruik van visuele modellen, matrices, tellen en zoeken, de toepassing van verschillende tools van computerprogramma’s, enzovoort. Ik denk dat een aantal van deze heuristieken voldoen als verschillende invalshoeken om naar de data te kijken, zonder dat er meteen andere analysemethoden nodig zijn. Overigens zou het denken in termen van metaforen prima als een heuristiek kunnen worden gezien.

Concluderend ben ik er niet van overtuigd dat de analyse van kwalitatieve data zo slecht verloopt, tenminste als de diversiteit in uitkomsten wordt geaccepteerd. Daarnaast vind ik analysetriangulatie niet geloofwaardig over het voetlicht gebracht om de kwaliteit van de analyse te verbeteren, omdat ik het niet eens ben met de aangevoerde oorzaken van de vermeende slechte kwaliteit van de analyse. Desalniettemin is het een interessante exercitie om de verschillende analysemethoden beter uit te werken en vervolgens in een

experimentele opzet te laten zien dat de kwaliteit van de onderzoeksbevindingen hierdoor verbeterd.

Literatuur

- Berendsen, L. (2007). *Bureaucratische drama's: publieke managers in verhouding tot verzekeringsartsen*. Dissertatie Universiteit Utrecht.
- Boeije, H.R. (2010). *Analysis in qualitative research*. London: Sage.
- Boeije, H.R. & Houten, M.M. van (2009). *Learning computer-assisted qualitative data-analysis: analysing students' experiences*. Proceedings for the 2nd International Workshop on computer-aided qualitative research 2009, p. 119-129. Merlien Institute: Amsterdam.
- Cutcliffe, J.R. & McKenna, H.P. (2004). Expert qualitative researchers and the use of audit trails. *Journal of Advanced Nursing*, 45(2), 126-135.
- Detmar, S., Hösl, E., Dijkstra, N., Nijsingh, N., Rijnders, M. & Verweij, M. (2007). Information and informed consent for neonatal screening: opinions and preferences of parents. *Birth*, 34(3), 238-244.
- Dinklo, I. (2006). Fabels en feiten over kwalitatieve onderzoeksresultaten. Hardnekkige misverstanden over generaliseren van kwalitatieve onderzoeksuitkomsten. *KWALON* 32, 11(2), 35-43.
- Hesse-Biber, S.N. & Leavy, P. (2006). *The practice of qualitative research*. London: Sage.
- Richards, L. (2005). *Handling qualitative data. A practical guide*. London: Sage.
- Ritchie, J. & Lewis, J. (Eds.) (2003). *Qualitative research practice. A guide for social science students and researchers*. London: Sage.
- Sandelowski, M. & Barroso, J. (2003). Classifying the findings in qualitative studies. *Qualitative Health Research*, 13(7), 905-923.
- Silverman, D. (2009). *Doing qualitative research*. London: Sage.
- Strauss, A.L. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.

Repliek

Niet eenvoudiger, wel creatiever en efficiënter

Jeanine Evers en AnneLoes van Staa

Door Hennie Boeije en Hans Marks wordt terecht opgemerkt, dat de door ons voorgestelde analysetriangulatie geen tijdswinst zal opleveren, noch het proces van data-analyse zal vereenvoudigen. Dat was ook niet de eerste doelstelling van ons pleidooi, alhoewel wij kunnen invoelen dat dit eruit kan worden opgemaakt. Wij willen zeker ook niet pleiten voor het afzien van het ambachtelijk handwerk bij de analyse. Ook volgens ons is dat een